

Oktober 2015

Verneplan for Lofotodden nasjonalpark i Moskenes og Flakstad kommuner – Fylkesmannens tilrådning til Miljødirektoratet

Innhold

1	FORSLAG	2
1.1	Hjemmelsgrunnlag	2
1.2	Vurdering i forhold til naturmangfoldlovens kapittel II.....	3
1.3	Trusler mot verneverdiene	7
1.4	Brukerinteresser	8
2	SAKSGJENNOMGANG	9
2.1	Bakgrunn.....	9
2.2	Saksgang	9
2.3	Konsekvensutredninger.....	10
2.4	Planstatus og andre offentlige reguleringer.....	10
3	VIKTIGE ENDRINGER UNDER VERNEPLANPROSESSEN	11
3.1	Avgrensning.....	11
3.2	Forskrift.....	11
4	FORVALTING, ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER	11
5	HØRING AV VERNEFORSLAGET.....	12
6	MERKNADER TIL VERNEFORSLAGET	13
6.1	Generelle merknader	13
6.2	Navn på nasjonalparken	14
6.3	Saksgang og prosess.....	14
6.4	Valg av verneform.....	16
6.5	Merknader til avgrensning.....	16
6.6	Vern og bruk.....	19
6.7	Merknader til forskriften	20
6.8	Forvaltning og skjøtsel	24
6.9	Erstatning.....	26

1 FORSLAG

Fylkesmannen legger med dette fram sin anbefaling om oppretting av Lofotodden nasjonalpark. Forslaget gjelder:

Lofotodden nasjonalpark: ca. 104 km² i Moskenes og Flakstad kommuner, Nordland fylke. Forslaget omfatter ca. 90 km² landareal og 14 km² sjøareal.

Av landarealet er ca. 6,3 % kommunal eller statlig eiendom, mens ca. 93,7 % er privat eid. For en stor del av området (57,8 %) går ikke eiendomsforholdene frem av matrikkelen. Fylkesmannen har gått ut fra at hele dette arealet er privat eid ved utregning av andel privat eiendom.

1.1 Hjemmelsgrunnlag

Området foreslås vernet som nasjonalpark i medhold av naturmangfoldlovens § 34, jf. § 35 og § 62. Vilkåret for å kunne opprette nasjonalparker etter naturmangfoldlovens § 35 er at arealet omfatter større naturområder som inneholder særegne eller representative økosystemer eller landskap, og som er uten tyngre naturinngrep.

Etter naturmangfoldloven § 7 skal prinsippene i §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet som berører naturmangfold, og det skal framgå av vedtaket hvordan disse prinsippene er vurdert og vektlagt i saken. Forvaltningsmålene i §§ 4 og 5 trekkes også inn i skjønnsutøvelsen. De nevnte bestemmelser i naturmangfoldloven skal således inngå som en integrert del av saksforberedelsen og i den konkrete skjønnsmessige avveining i saken.

Den foreslåtte nasjonalparken utgjør et stort naturområde, et særpreget landskap med stor naturhistorisk verdi, og et viktig friluftsområde. Området består av et alpint kystlandskap, økosystemer med forekomst av noen spesielle arter samt mange kulturminner. Lofotodden nasjonalpark vil gi et langsiktig vern av det kystalpine og særprega landskapet som kjennetegner deler av kysten i Nord-Norge. Dette vil bidra til større variasjonsbredde av landskap i norske verneområder.

Nasjonalparken skal bidra til å oppfylle målene i § 33 i naturmangfoldloven, blant annet om å bidra til bevaring av:

- a) variasjonsbredden av naturtyper og landskap
- b) arter og genetisk mangfold
- c) truet natur og økologiske funksjonsområder for prioriterte arter
- d) større intakte økosystemer, også slik at det kan være tilgjengelige for enkelt friluftsliv
- e) områder med særskilte naturhistoriske verdier
- f) natur preget av menneskers bruk gjennom tidene (kulturlandskap) eller som også har kulturhistoriske verdier, og tilrettelegging for bruk som bidrar til å opprettholde naturverdiene
- h) referanseområder for å følge utviklingen i naturen

Vern av det foreslåtte området bidrar til å oppfylle nasjonale mål og internasjonale forpliktelser i:

- St. meld. nr. 26 (2006-2007) Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand
- St. mld. nr. 58 (1996-1997) Miljøpolitikk for en bærekraftig utvikling
- St. prp. 1 S (2014-2015) for Klima- og miljødepartementet
- Konvensjonen om biologisk mangfold (CBD)

jf. naturmangfoldloven § 46.

1.2 Vurdering i forhold til naturmangfoldlovens kapittel II

Etter § 8 i naturmangfoldloven (nml) skal offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet, så langt det er rimelig, bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Beslutninger skal også bygge på erfaringsbasert kunnskap.

1.2.1 Hvor kunnskapen er hentet fra

Kunnskapsgrunnlaget om naturmangfoldet i verneplan for Lofotodden er framskaffet gjennom en rekke registreringer og kartlegginger gjennomført de siste årene. For en oversikt viser vi til:

- Verneplan for Lofotodden nasjonalpark. Høringsdokument, september 2014, utarbeidet av Fylkesmannen i Nordland.

Som en del av verneplanarbeidet ble det gjennomført kartlegginger av verdier i området og konsekvenser for brukerinteresser ble utredet:

- Naturtypekartlegging etter NiN på Lofotodden (Miljøfaglig Utredning 2013)
- Kartlegging av sjøfugl i planlagte Lofotodden nasjonalpark (Miljøfaglig Utredning 2013)
- Kulturminner i Lofotodden nasjonalpark – sårbarhetsvurdering og Kartlegging (Nordland fylkeskommune 2013)
- Landbruksaktivitet og landbruksinteresser innenfor utredningsområder for nasjonalparken, konsekvenser ved eventuelt vern (Bioforsk 2013)
- Lofotodden nasjonalpark - kartlegging av aktivitet og konsekvenser for reiseliv og fritidsboliger/hytter (Aurland Naturverkstad 2013)
- Landskap (kartlagt uavhengig av verneplanarbeid, men i samme tidsrom)

I tillegg til dette er det framkommet mye informasjon om brukerinteresser og verdier gjennom muntlige og skriftlige innspill til verneplanarbeidet, på folkemøter og i forbindelse med høring av verneplanen.

1.2.2 Verneverdiene

Den foreslåtte nasjonalpark omfatter et større naturområde på Moskenesøya med nasjonal verdi. Det særprega og unike landskapet er det som først og fremst kjennetegner området. Landskapet preges av smale, høye tinderekker omgitt av åpne havområder og dype fjorder. Området innehar også store verdier knyttet til naturtyper som kulturmarkseng, boreal hei og sanddyner. Langs yttersida av Lofotodden er det flere viktige hekkeområder for sjøfugl. Lofotodden har også en lang kulturhistorie med spor etter bosetting helt tilbake til steinalderen. Forekomst av eldre kulturminner gir sammen med spor etter nyere tids bosetting langs yttersida av Moskenesøya området svært stor tidsdybde.

Landskap, geologi og naturhistorie

Nasjonalparken kjennetegnes av et særprega og unikt landskap. Topografien i området er alpin og preget av spisse fjelltopper mellom 400 og 1000 moh. Høyest er Hermannsdalstinden på 1029 meter. Flere steder er det nokså lange og til dels høye, nakne bergvegger som går rett i havet. Området er ellers preget av mange korte dalfører, både vendt mot øst og vest. Ved Bunesfjorden, Horseidet og dels ved Kvalvika skjærer dalførene seg tvers gjennom fjellrekka ut mot havet. Ellers finnes det områder med mer slak fjellhei i nordre del, samt ved Turnbakkheia og Hellsegga i sør. Det er likevel de spisse tindene og bratte fjellkammene med tilhørende dype daler som preger landskapet.

Det særprega landskapet er skapt gjennom kombinasjonen av jordskorpens bevegelser og glisiale prosesser. På Moskenesøya finner vi 2,7 milliarder år gamle gneiser som er blant de eldste i landet. Disse er omkranset av smeltebergarter som trengte opp gjennom jordskorpa for 1,8 milliarder år siden. Lofoten ble dannet i forbindelse med oppsprekking av jordskorpa, i jura og

kritt, hvor områdene rundt (Vestfjordbassenget og Ribbanbassenget), sank inn og Lofoten ble stående igjen som en lang rygg, derav navnet Lofotryggen. Senere ble området på nytt hevet ca. 1000 meter. Under siste istid stengte Lofotveggen av for den vestgående brestrømmen fra innlandsisen, og drenerte den sørover. Kun i kortere perioder var isen mektig nok til å gå over Lofotfjellene og de høyeste fjelltoppene stakk da over isen som nunataker. Med liten påvirkning av innlandsisen kunne små lokale breer vokse frem og eksistere i lange tidsrom. Disse breene formet landskapet vi finner i Lofoten i dag med tinder, egger, dype botner og trange fjorder. Gamle strandlinjer i Lofoten og Vesterålen med en alder på opp mot 18.000 år er trolig blant de eldste i landet. Dette indikerer at Lofoten og Vesterålen tilhører de tidligste isfrie områdene i Norge. Innenfor nasjonalparken er det svært tydelig hvordan de ulike geologiske prosessene har skapt landskapet vi har i dag.

Naturtyper, planter og sopp

Innenfor nasjonalparken er det relativt liten variasjon i antall naturtyper. Bakgrunnen for dette er en kombinasjon av klima, topografi og fattig berggrunn. Naturtypene nakent berg, ur og rasmark dominerer, men også naturtypene fjellhei og tundra og boreal hei¹ har stor dekning i området. Den store andelen rasmark er spesiell for området, og viser at forvittringsprosessene som har bidratt til å danne landskapet fremdeles pågår.

De biologisk mest interessante naturmiljøene finner vi langs strandflata på steder der det tidligere har vært bosetting. Her er det områder med kulturmarkseng² på tidligere slåtte- og beitemark. Kulturmarkseng er en rødlista naturtype med stort arts mangfold. Særlig i den nordlige delen av utredningsområdet, som fremdeles beites, finner vi stort mangfold av planter. Dette forsterkes i strandavsetninger med skjellsand. En annen interessant naturtype er sanddynemark. I nasjonalparken finner vi store sanddynesystem på Bunes og Horseidet, mens det er mindre områder med sanddynemark rundt Refsvika og Kvalvika. Her gir kombinasjonen av skjellsandavsetninger og beitebruk områder som botanisk sett er svært interessante.

Flere rødlista planter og sopp er registrert rundt kulturmarkseng og sanddyner. I kulturmarkseng rundt Bunes er det registrert en rekke arter av beitemarkssopp, der flere av artene er rødlista. Lillagrå rødspore³ og sauevokssopp⁴ kan nevnes spesielt. Soppfloraen er ikke kartlagt i andre deler av nasjonalparken og nærmere undersøkelser vil trolig kunne avdekke lignede funn. I tillegg til rødlistearter er det også registrert flere regionalt sjeldne arter i området. Dette er arter som er på kanten av utbredelsesområdet sitt, eller som skiller seg ut fra vegetasjonen lokalt. Av kalkkrevende arter kan reinrose og rødflangre nevnes. Begge artene forekommer til dels tallrike på stabiliserte sanddyner og andre skjellsandavsetninger. Reinrose ble også registrert på fjellet ved Turtnakkheia. En annen art som kan nevnes er den lille bregnen kalktelg som ble registrert i rasmark under den vestre foten av Turtnakkheia. Kalktelg er sterkt tilknyttet kalkrik berggrunn, og er ikke registrert andre steder i Lofoten.

Utredningsområdet tilhører den nordligste delen av landet med sterk oseanisk vegetasjonsseksjon. Flere kystbundne plantearter har noen av sine nordligste forekomster her. Typiske eksempler på dette er storfrytle og smørtelg, som begge finnes spredt til vanlig i området og som trives i litt fuktige og fattige lisider. I de sørvendte liene kan mer varmekjære arter dukke opp og ved Tuv og Ånstad er det registrert storblåfjær. Til tross for næringsfattig berggrunn er også fjellfloraen interessant. Lofoten er ett av områdene som tidligst ble isfritt etter siste istid, og noen av fjellplantene kan ha sine eldste forekomster i Norge her. Forekomst av enkelte kalkkrevende arter i sørlige deler av området utgjør også vestlige utpostlokaliteter.

¹ DD – Norsk rødliste for naturtyper 2011

² VU – Norsk rødliste for naturtyper 2011

³ VU – Norsk rødliste for arter 2010

⁴ VU – Norsk rødliste for arter 2010

Fugler

Lofotodden er et viktig hekkeområde for sjøfugl. Sammenligner vi dagens bestand av hekkende sjøfugl med data fra tidligere tellinger ser vi imidlertid nedgang i hekkebestanden for de fleste artene. Dette er en utvikling vi ser langs store deler av norskekysten. I dag er det først og fremst toppskarv og teist⁵ som er utbredte og tallrike i området, men heller ikke disse artene hekker i spesielt store kolonier. Samlet sett må området sies å være viktig for begge artene, særlig vurdert i forhold til artenes bestandssituasjon i Norge. Det finnes også to mindre kolonier med krykkje⁶ i området. Tatt i betraktning krykkjas dramatiske bestandsnedgang i Norge, må alle kolonier som har reproduksjon betegnes som viktige.

Nasjonalparken har også stor verdi som hekke- og leveområde for andre fuglearter. Kongeørn og havørn har flere kjente hekkelokaliteter på yttersida av Moskenesøya. Andre rovfuglearter som er observert i området er vandrefalk, jaktfalk, tårnfalk, dvergfalk og jordugle. Av rødlista arter kan bergirisk, tyvjo og strandsnipe nevnes, alle disse artene hekker innenfor nasjonalparken. Smålom og storlom er også registrert i området og hekker sannsynligvis her.

Kulturminner og kulturhistorie

Lofotodden nasjonalpark er svært rikt på kulturminner, og landskapet er preget av menneskelig bruk gjennom flere tusen år. Det er registrert automatisk freda kulturminner langs hele kysten av Moskenesøya, blant annet boplasser så langt tilbake som steinalderen. Flere av kulturminnene har nasjonal verdi, blant annet hulemaleriene i Kollhellaren og Bukkhammerhola. Det er også nyere tids kulturminner innenfor området, og det var bosetting en rekke steder helt opp til 1950-tallet. Spor av nyere tids bosetting finnes i form av hus, hustufter, steingjerder, veier, stø og havneanlegg. Naturtypene og landskapet gjenspeiler også den menneskelige påvirkningen i form av blant annet ekstensivt beitebruk. Utredningsområdet har samlet sett stor tidsdybde og svært høy kulturhistorisk verdi.

1.2.3 Effekten av vernet

Etter § 8 i naturmangfoldloven skal offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet så langt det er rimelig, bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger.

Kunnskapsgrunnlaget om naturforholdene i området som omfattes av foreliggende verneforslag er innhentet primært i tilknytning til verneplanprosessen, men også tidligere naturtypekartlegging i de to kommunene, samt observasjoner i artskart er vurdert, jf. kap 1.2.1. I området er det registrert viktige naturverdier, spesielt landskapstyper med høy verdi og rødlista naturtyper. Vern av Lofotodden nasjonalpark vil bidra til større variasjonsbredde av landskap i norske verneområder på grunn av det kystalpine landskapet som ligger rett ved havet. Etablering av Lofotodden nasjonalpark vil også fremme bevaring av de trua og rødlista naturtypene kulturmarkseng, boreal hei og sanddyner, betinget at disse skjøttes. Landskapet er preget av menneskelig bruk gjennom flere tusen år og er rikt på kulturminner. Området har derfor høy kulturhistorisk verdi. I tillegg har Lofotodden betydning som hekkeområde for sjøfugl som teist, toppskarv og krykkje.

Vern etter naturmangfoldloven gir en sterkere beskyttelse av miljøverdiene enn det vernet området får gjennom arealplanlegging etter plan- og bygningsloven. Fokus i kommuneplanlegging har tradisjonelt vært planlegging for vekst og utbygging i lokalsamfunnene, til forskjell fra i verneområder der naturverdiene alltid skal komme i første rekke. Plan- og bygningsloven vil i større grad kunne gi tillatelser til bygninger og andre tekniske inngrep som hver for seg er små, men som samlet og over tid kan forringe naturverdiene. Vern etter

⁵ VU – Norsk rødliste for arter 2010

⁶ EN – Norsk rødliste for arter 2010

naturmangfoldloven vil være varig til forskjell fra arealplanen som skal vurderes hvert 4. år. Det vil være mulig å oppheve et vernevedtak ved kongelig resolusjon, men prosessen for å oppheve et vernevedtak er nesten like omfattende som opprettelse av et verneområde. En annen forskjell er at vern etter naturmangfoldloven har tilgang til virkemidler for skjøtsel og overvåking av naturtilstanden i området, mens arealplanlegging ikke har det.

Bevaring av vernede områder omfatter også skjøtsel slik at verneverdiene blir ivarettatt. Beiting er vurdert som en aktivitet som flere steder på Lofotodden er nødvendig for å opprettholde naturverdiene. Verneverdiene i området er knyttet til det åpne landskapet og naturtypene vi finner her. I dag er deler av området i ferd med å gro igjen med lauvskog. Dette er en uønsket utvikling og det er dermed åpnet for at grunneiere skal kunne hogge/rydde skog på egen eiendom uten søknad. En nasjonalpark kan utløse midler til skjøtsel i tråd med verneformålet, mens arealplanlegging ikke utløser slike midler. Etablering av nasjonalpark kan også øke fokuset på å ivareta rødlista naturtyper i området som stort sett er kulturbetinga.

Ved etablering av nasjonalpark kan det bli noe mer ferdsel og økt press på de mest populære utfartsområdene og turmålene. Det er imidlertid allerede i dag mange besøkende, og det er betydelig erosjon langs en del turstier. På enkelte turmål er det også et problem at det ikke er sanitæranlegg. Etablering av nasjonalpark kan gi ressurser til å møte disse utfordringene. Blant annet i form av en nasjonalparkforvalter som vil bli ansatt som sekretær for styret for å jobbe med nasjonalparken på heltid. Nasjonalparkforvalteren skal bidra til en god samordning av de lokale faglige ressursene.

Fylkesmannen vurderer det derfor slik at vernet vil føre til en positiv utvikling for økosystemene, naturtypene og artene, jf. naturmangfoldlovens §§ 4 og 5.

1.2.4 Vurdering av nml §§ 9-12

Foreliggende kunnskapsgrunnlag vurderes å være tilstrekkelig når det gjelder status og utvikling for naturmangfoldet og virkninger av vernet på det samme mangfoldet. Førre-var-prinsippet i naturmangfoldloven § 9 får dermed liten betydning i denne saken.

Prinsippet i naturmangfoldloven § 10 er vurdert og tillagt stor vekt. Prinsippet innebærer at en påvirkning av landskap, geologi, økosystem, naturtyper og arter skal vurderes ut fra den samlede belastning som naturmangfoldet er eller vil bli utsatt for. Det gjelder både tidligere påvirkninger og framtidige. Nasjonalparkvern vil styrke beskyttelsen av naturmangfoldet. Det vises her spesielt til temaene som er fremhevet i kap. 1.2.3. Selv om nasjonalparkvern kan generere noe økt bruk gjennom økt interesse for friluftsliv og reiseliv i området, vurderes opprettelse av nasjonalpark samlet sett som et tiltak som vil redusere den samlede belastningen på naturmangfoldet. Riktignok åpner vernebestemmelsene for at det kan gis dispensasjon til ulike aktiviteter og tiltak. Imidlertid foreligger disse mulighetene allerede i dagens regelverk, og nasjonalparkvernet åpner derfor ikke for økt påvirkning på naturmangfoldet. Når det gjelder de konkrete sakene som behandles etter verneforskriften, vil naturmangfoldlovens § 10 bli vurdert i hvert enkelt tilfelle.

Prinsippet i naturmangfoldloven § 11 om at kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver får ikke særlig betydning i denne saken ettersom vernet legger vesentlige begrensninger på hvilke tiltak som kan gjøres i området, og at de godkjente tiltakene ikke vil ha vesentlig negativ effekt på landskap, naturtyper, arter eller økosystem. Når det gjelder § 12 kan bl.a. lokaliseringalternativer være aktuelt å vurdere i forbindelse med dispensasjonssøknader etter verneforskriftene.

1.3 Trusler mot verneverdiene

1.3.1 Klimaendringer, forurensing og forsøpling

Det er antatt at klimaendringer kan gi negative konsekvenser for flere av naturtypene i området. Spesielt vil dette ha betydning i kulturbetinga naturtyper som kulturmarkseng og boreal hei der et varmere klima vil kunne bidra til at gjengroingen går raskere enn den tidligere har gjort.

Forurensing som følge av skipsulykker er en reell trussel for området. Det er stor trafikk med skip i området og ved en ulykke er risikoen høy for store skader på naturtypene langs kysten.

Langs hele strandlinja av Moskenesøya er det mye drivsøppel som flyter i land. Det er årlige ryddeaksjoner langs kysten, men problemet er likevel stort. Drivsøppel kan være en trussel for blant annet fugleliv langs kysten og er også et estetisk problem.

Vern av området sikrer ikke naturmangfoldet mot klimaendringer eller mot andre utenforliggende påvirkninger, men et vern vil gjøre området mer robust mot uheldige effekter av klimaendringer og andre eventuelle påvirkningsfaktorer. Avbøtende tiltak kan også være aktuelt.

1.3.2 Gjengroing

Verneverdiene i området er knyttet til det åpne landskapet og naturtypene vi finner her. Det var tidligere bosetting rundt hele Lofotodden og områdene ble utnyttet til blant annet beite og slått. Rundt 1950 var alle stedene fraflyttet og bruken av området til beite og slått er gradvis blitt redusert etter dette. I dag er det kun beite på den nordlige delen av Moskenesøya. Tidligere slåtte- og beitemark er nå i gjengroing og lauvskog er i ferd med å etablere seg flere steder. Området bærer fortsatt preg av tidligere tids kulturpåvirkning, men naturtypene og artsmangfoldet i området er truet dersom det ikke iverksettes tiltak for å stoppe gjengroingen.

1.3.3 Ferdsel og slitasje

Deler av utredningsområdet er svært mye besøkt i sommersesongen. Bunessanda, Kvalvika, Refsvika og Ågdalen-Stokkvikskardet er særlig populære turmål både lokalt og blant tilreisende. I disse områdene er det langs enkelte strekninger stor slitasje på turstiene. I kulturbetinga naturtyper vil et visst nivå av tråkkskader ha en positiv effekt på artsmangfoldet, fordi artene som vokser her er tilpasset en viss grad av forstyrrelse. Selv om vegetasjonen har stor toleranse for tråkk, kan omfanget bli negativt når stiene blir flere meter brede som vi blant annet ser over Einangen mot Bunes. Tråkkskadene her utgjør et klart estetisk problem, selv om det ikke nødvendigvis påvirker artsmangfoldet i særlig grad.

1.3.4 Fremmede arter

Fremmede arter er per i dag ingen stor trussel mot verneverdiene i området. Knyttet til stedene der det har vært bosetting er det spredte plantinger av gran og furu. Per i dag er omfanget så beskjedent at det ikke truer verneverdiene i området. Det anbefales likevel å fjerne plantede treslag. I noen av de gamle hagene vokser pryd- og nytteplanter som er svartelista. Her er det viktig å overvåke utbredelsen slik at plantene ikke sprer seg.

1.3.5 Nye tekniske installasjoner, utbygging og andre inngrep

Etablering av anlegg knyttet til energiforsyning, fiskeoppdrett, oppføring av nye fritidsboliger og andre fysiske inngrep kan være en trussel mot verneverdiene. Fysiske inngrep legger beslag på arealer og endrer landskapet som i dag er relativt uberørt. Slike inngrep kan også gi uheldige konsekvenser for dyre- og planteliv ved å legge beslag på deres leveområder. Opprettelse av nasjonalparken vil sikre området mot store fysiske inngrep i fremtiden.

1.4 Brukerinteresser

1.4.1 Reiseliv

Nasjonalparken har landskap, natur- og kulturmiljø med opplevelseskvaliteter av svært stor verdi. I dag foregår det meste av reiselivsaktiviteten i randsonen til nasjonalparken. Bruken er knyttet til friluftsliv, enten det er turister som kommer på egen hånd eller organisert gjennom reiselivsaktører. En stor del av aktiviteten og ferdselen i området er uorganisert, eksempelvis ferdsel til Bunessanda og Kvalvika. Sommeren er klart viktigst for reiselivsnæringen, men vinterturismen har vært økende de siste årene. Reiselivsproduktene i området tilbys både fra lokale turoperatører, fra andre selskap i Lofoten og fra utenlandske turoperatører. Merkelappen «nasjonalpark» vil kunne bidra til økt verdiskaping i området. For turisme som eventuelt skal skje i nasjonalparken er en viktig forutsetning at virksomheten ikke er i konflikt med verneinteressene. Verneforskriften gir mulighet for en viss kontroll med aktiviteten. Grunneiers rettigheter i slike saker endres ikke av vern.

1.4.2 Landbruk

Den nordlige delen av utredningsområdet er en del av et stort og verdifullt beiteområde for gårdbrukere på Fredvang og Krystad. I Moskenes er det ikke beitedyr i dag, med unntak av noen få sau som beiter rundt Vindstad og Bunes. Det brukes ikke motoriserte kjøretøy på barmark i forbindelse med beitebruken. Det er ingen gjerdeanlegg innenfor nasjonalparken. I Kvalvika og på Mulstøa er det noen mindre gjeterhytter og det blir plassert ut saltslikkesteiner i beiteområdet. Vern er ikke til hinder for beiting.

1.4.3 Energiforsyning

Det er ingen energiforsyningsanlegg innenfor Lofotodden nasjonalpark, men nasjonalparken grenser til større vannkraftutbygginger i begge kommunene. I Moskenes kommune er Krokvatn og Tennesvatn regulert og i Flakstad kommune er Solbjørnvatnet regulert. Lofotkraft har i tillegg planer om å overføre vann fra Kringeldalsvatn og Litlforsvatnet opp til Krokvatn. Åvassdraget og Sørvågvassdraget er vernet mot større kraftutbygging gjennom verneplan for vassdrag fra 1993.

1.4.4 Fiskeri

Moskenes og Flakstad er fiskerikommuner, der kystfiske er en svært viktig næring. Under Lofotfisket på våren kommer også mange tilreisende fiskere. Havområder er i liten grad inkludert i utredningsområdet, og fiskeriaktivitet her er begrenset. Vernet setter ikke begrensninger for fiskeriene. Nødhavna på Hell er utenfor nasjonalparkgrensene og skal ivaretas av Kystverket som nå.

1.4.5 Friluftsliv, jakt og fiske

Området er mye benyttet til friluftsliv og har stor verdi både for lokalbefolkning og tilreisende. Det er en rekke etablerte turstier og særlig populære turmål er Ågdalen, Refsvika, Bunessanden, Horseidet, Kvalvika og området rundt Fredvang. Toppturer er også populært. Lofoten Turlag har et naust i Stokkvika i Flakstad kommune. Turlaget har også to hytter rett utenfor nasjonalparken: Munkebu og Selfjordhytta. En del små gammer/krypinn i nasjonalparken står åpne. Rundt Solbjørnvatnet er det et statlig sikra friluftsområde, en liten del av dette området ligger innenfor nasjonalparken. Det jaktes på rype og hare på begge øyene. I Flakstad er det noen få jaktkort til salgs, i Moskenes selges det ikke jaktkort. Jeger- og fiskerforeningene i begge kommunene mener rypebestanden er overbeskatta. Mange av vanna i området er overbefolka, og nedfisking pågår i Ågvatnet. Tidligere gikk det laks opp i Ågvatnet

1.4.6 Fritidsboliger

Det er registrert 6 hus/hytter og 9 mindre bygninger (gapahuk/steinbu/gjeterhytte) innenfor nasjonalparken. De fleste bygningene er privat eid. Dette er til dels bygninger som har stått igjen

etter fraflyttingen, og til dels bygninger som er satt opp i nyere tid. Vern setter stopp for ytterligere nybygging av hus/hytter, med unntak av på Bunes.

1.4.7 Forsvaret

Forsvaret har ett skyte- og øvingsfelt innenfor nasjonalparken. Feltet ligger i Stokkvika i Moskenes kommune og eies av Forsvarsbygg. Feltet har ikke vært i bruk siden 1963 og fremtidig bruk er per i dag usikker. Fylkesmannen har en dialog med Forsvarsbygg angående fremtidig bruk av området. I verneforskriften er det lavtflygningsforbud under 300 meter av hensyn til friluftsliv og generelt dyreliv.

2 SAKSGJENNOMGANG

2.1 Bakgrunn

Bakgrunnen for oppstart av verneplan for Lofotodden nasjonalpark var et initiativ fra Moskenes kommune i forbindelse med verdensarv arbeidet for Lofoten. Saken er behandlet politisk av kommunen i flere omganger, først i 2007. Etter å ha gjennomført et lokalt forprosjekt vedtok Moskenes kommune i april 2012 at det skulle utredes nasjonalpark for området. Fylkesmannen i Nordland fikk i juni 2012 oppdrag fra Miljødirektoratet å starte utredningsarbeidet for nasjonalpark. Siden en naturlig avgrensning av nasjonalparken også omfattet areal i Flakstad kommune ble de spurt om å delta. Flakstad kommune behandlet saken politisk i februar 2013, og vedtok å delta i prosessen.

2.2 Saksgang

Melding om oppstart av arbeidet med foreliggende verneplan for Lofotodden ble sendt ut i april 2013. Verneplanprosessen er ledet av en styringsgruppe med to politisk valgte representanter fra hver kommune i tillegg kulturvern sjefen i Nordland fylke og fylkesmiljøvern sjefen hos Fylkesmannen. Før planarbeidet startet ble Sametinget forespurt om de ønsket konsultasjon, jf. avtale mellom Sametinget og Klima- og miljødepartementet av 31. januar 2007. Sametinget ga tilbakemelding på at de ikke så behov for videre konsultasjon om verneplan for Lofotodden nasjonalpark.

Det er avholdt fem folkemøter i prosessen, tre i Moskenes og to i Flakstad. Ved melding om oppstart hadde Fylkesmannens saksbehandlere åpent kontor i begge kommunene for å gi mulighet for direktekontakt for de som ønsket det. Fra februar 2014 har det vært ansatt en lokal prosjektleder som blant annet har hatt møter med lokale brukerinteresser. Lokal prosjektleder har også vært involvert i arbeidet med en utstilling om verneplanprosessen som har vært åpen for alle interesserte. Det er også opprettet en referansegruppe der grunneiere og andre berørte interesser har fått tilbud om å delta.

Verneplanen er utarbeidet av Fylkesmannen i Nordland etter føringer fra styringsgruppa og Miljødirektoratet. Parallelt med verneplanen ble det laget en skisse til forvaltningsplan for nasjonalparken. Verneforslag ble sendt til faglig gjennomgang i Miljødirektoratet i mai 2014. Forslag til verneplan og skisse til forvaltningsplan ble sendt på høring i september 2014. I forbindelse med høring av verneplan ble det holdt to åpne folkemøter. I tillegg ble det arrangert en rekke grunneiermøter der alle grunneiere ble invitert til å komme med innspill.

Styringsgruppa behandlet innkomne høringsinnspill i møte 4.2.2015. Ut fra innspillene som var kommet gjorde styringsgruppa flere endringer i avgrensning og verneforskrift. Etter et innbyggerinitiativ vedtok Moskenes kommune å gjennomføre rådgivende folkeavstemning om ja eller nei til nasjonalpark. Denne ble avholdt 27.4.2015. 58 % svarte at de ikke ønsket etablering av nasjonalpark mens 41 % ønsket etablering av nasjonalpark, 1 % stemte blankt. 44 % av kommunens stemmeberettigete deltok i valget. Spørsmål om etablering av nasjonalpark ble

behandlet av kommunestyret i Flakstad kommune 16.6.2015 og i Moskenes kommunestyre 24.6.2015. Følgende vedtak ble gjort:

Moskenes (vedtatt med tolv mot fem stemmer):

1. Moskenes kommunestyre viser til utredningsprosessen som er gjennomført for Lofotodden nasjonalpark, samt tilrådningsgruppen avsluttende møte 4. februar 2015. Kommunestyret slutter seg til styringsgruppens konklusjoner.
2. Kommunestyret anser at det i prosessen er funnet gode løsninger for nasjonalparken, der de ulike hensyn er balansert. Forslaget ivaretar grunneiere, tradisjonelt næringsliv og andre lokale interesser på en god måte, og i sum kan de positive effektene av en nasjonalpark vurderes som større enn de negative effektene.
3. Moskenes kommunestyre anbefaler at Lofoten nasjonalpark etableres og at foreliggende forslag til verneplan og verneforskrift legges til grunn.

Flakstad (vedtatt med ti mot syv stemmer):

1. Flakstad kommunestyre viser til grundig utredningsprosess som er gjennomført samt drøftinger i styringsgruppa for Lofotodden nasjonalpark. Kommunestyret slutter seg til styringsgruppas konklusjoner.
2. Kommunestyret anser at det er funnet gode løsninger for nasjonalparken som også ivaretar grunneiere og andre lokale interessenter på en forsvarlig måte. De positive effektene av nasjonalpark vurderes som større enn de negative effektene, og i sum vil dette gi god utviklingseffekt for Flakstad kommune.
3. Flakstad kommune anbefaler at Lofotodden nasjonalpark etableres med verneplan og forskrift slik de er vedtatt av styringsgruppa.

Fylkesmannens endelige tilråkning av verneplanen ble sendt over til Miljødirektoratet i oktober 2015.

2.3 Konsekvensutredninger

Verneplan for Lofotodden nasjonalpark er ikke så stor at det kommer innunder krav om konsekvensutredning, jf § 2 i forskrift om konsekvensutredning. Kartlegginger i området ble likevel gjennomført i 2013 for å øke kunnskapen om bruks- og verneverdier i området.

2.4 Planstatus og andre offentlige reguleringer

2.4.1 Eksisterende vern

Lofotodden naturreservat grenser til nasjonalparken i sørøst. Ved oppstart av verneplanarbeidet ble naturreservatet inkludert i utredningsområdet. Før høring ble naturreservatet tatt ut av planforslaget. Bakgrunnen for dette er at bestemmelsene for naturreservatet er strengere enn det vil være for en eventuell nasjonalpark. I Lofotodden naturreservat er det blant annet ferdsselsforbud i hekketida for fugl. Det var ikke ønskelig å lette på bestemmelsene i reservatet.

2.4.2 Kommuneplaner

Moskenes kommune

I kommuneplanens arealdel er den foreslåtte nasjonalparken avsatt som landbruks-, natur- og friluftsområder, LNF-område. I bestemmelsene til kommuneplanen er byggeforbud på yttersida (fra Hell og nordover) nevnt spesielt, det står: «*Yttersida skal med sine naturverdier vurderes med aktsomhet og vil i planperioden utredes som nasjonalpark.*»

Flakstad kommune

I kommuneplanens arealdel er den foreslåtte nasjonalparken avsatt som landbruks-, natur- og friluftsområder, LNF-område, med byggeforbud for fritidsboliger. Det kan åpnes for næringstilknyttede bygg som gjeterhytter og lignende. I Vestervika, Stokkvika og på Mulstøa er det båndlagte områder etter lov om kulturminner og «hensynssone bevaring kulturmiljø».

2.4.3 Forsvarets virksomhet

Forsvaret har et skyte- og øvingsfelt innenfor utredningsområdet. Feltet ligger i Stokkvika i Moskenes kommune og eies av Forsvarsbygg. Feltet har ikke vært i bruk siden 1963 og fremtidig bruk er pr i dag usikker.

3 VIKTIGE ENDRINGER UNDER VERNEPLANPROSESSEN

3.1 Avgrensning

I forbindelse med melding om oppstart av verneplanarbeidet definerte styringsgruppa utredningsområdet for nasjonalparken. Før verneplanen ble sendt på høring ble det gjort noen mindre grensejusteringer ut fra verneverdier og brukerinteresser. Der det var mulig ble blant annet fritidsboliger tatt ut av planområdet. Drikkevannskildene rundt Fredvang ble også tatt ut av planområdet. Spesifikke verneverdier førte til at grensa ble utvidet noe enkelte steder.

Etter høring av verneplanen har styringsgruppa tatt flere områder ut av forslaget til nasjonalpark. Endringene i avgrensning er beskrevet og begrunnet i kap 6.5.

3.2 Forskrift

Forskriften er utformet etter forskriftsmalen fra Miljødirektoratet med noen endringer. I løpet av verneplanprosessen er det gjort flere mindre endringer i forskriften. Endringene er beskrevet og begrunnet nærmere i kap 6.

4 FORVALTING, ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

Styringsgruppa for verneplan Lofotodden nasjonalpark anbefaler at et eget nasjonalparkstyre skal ha et samlet, kommuneovergripende forvaltningsansvar for Lofotodden nasjonalpark. Fylkesmannen slutter seg til dette.

Fylkesmannen mener en god forvaltning har som forutsetning at det avsettes tilstrekkelige økonomiske ressurser både til forvaltning, skjøtsel og tiltak for å kunne lykkes. Fylkesmannen forutsetter at kostnader i forbindelse med merking av grenser, oppsyn og erstatning dekkes innenfor Klima- og miljødepartementets gjeldende budsjetterammer.

Det er stor mangel på statlig oppsyn i kystområdene i Nordland. Dette gjelder spesielt Lofoten og Vesterålen der det ikke er noen egen oppsynsstilling. Styringsgruppa anbefaler at det opprettes en SNO-stilling som gis ansvar for oppsyn i Lofotodden nasjonalpark i tillegg til de øvrige verneområdene i Lofoten. SNO-stillingen bør samlokaliseres med nasjonalparkforvalter for Lofotodden nasjonalpark. Fylkesmannen slutter seg til dette.

Et utkast til forvaltningsplan for Lofotodden fulgte verneplanen på høring. Styringsgruppa forutsetter at forvaltningsmyndigheten slutfører og vedtar denne så fort som mulig etter vedtak om vern. Fylkesmannen slutter seg til dette.

5 HØRING AV VERNEFORSLAGET

I tillegg til berørte grunneiere, rettighetshavere, kommuner og fylkeskommunen, har følgende hatt planen til uttalelse:

Myndigheter og etater:

Avinor AS, Bodø hovedflystasjon, Direktoratet for mineralforvaltning, Fiskeridirektoratet, Forsvarsbygg, HV-16 Hålogaland, Kommunal- og regionaldepartementet, Kystverket, Landbruksdirektoratet, Landsdelkommando Nord-Norge, Lofoten og Vesterålen jordskifterett, Lofoten tingrett, Lofotrådet, Luftfartstilsynet, Mattilsynet, Navnekonsulenttjenesten for samiske stedsnavn, NVE hovedkontor, NVE Region Nord, Oljedirektoratet, Riksantikvaren, Sametinget, Sjøfartsdirektoratet, Sjøforsvaret – marinejegerkommandoen, Statens kartverk, Statens Vegvesen Region Nord, Vegdirektoratet, Statkraft SF, Statnett SF, Statskog SF, Stedsnavntjenesten for norske navn i Nord-Norge.

Foreninger og næringsorganisasjoner:

Allskog, Bodø klatreklubb, Den norske turistforening, Det kongelige selskap for Norges Vel, Fiskeri- og havbruksnæringsens landsforening, Fiskerkvinnelaget, Flakstad fiskarlag, Flakstad idrettslag, Flakstad jeger- og fiskerforening, Fortidsminneforeningen, Fortidsminneforeningen i Nordland, Forum for natur- og friluftsliv i Nordland, Fredvang idrettslag, Fredvang og Krystad bygdelag, Fredvang sanitetsforening, Friluftslivets fellesorganisasjon, Friluftsrådene landsforbund, Funksjonshemmedes fellesorganisasjon, Funksjonshemmedes fellesorganisasjon Nordland, Greenpeace Norge, KFUM/KFUK speidere Moskenes, Kommunenes sentralforbund, Kommunes sentralforbund Nordland, Kongelig norsk båtforbund, Lofoten bonde- og småbrukarlag, Lofoten flyklubb, Lofoten friluftsråd, Lofoten og Vesterålen paragl. klubb, Lofoten tindeklubb, Lofoten Turlag, Miljøstiftelsen Bellona, Moskenes fiskarlag, Moskenes jeger- og fiskerforening, Moskenes og Flakstad historielag, Moskenes reiselivsforum, Moskenes Røde Kors, Natur og ungdom, Naturvernforbundet i Nordland, NHO Nordland, NHO reiseliv, Nordland bonde- og småbrukarlag, Nordland bondelag, Nordland Fylkes Fiskarlag, Nordland jeger- og fiskerforening, Nordland natur og ungdom, Nordland Røde Kors, Nordland Sau og Geit, Nordland Utmarkslag, Nordnorsk Botanisk forening, Nordnorsk Historielag, Nordnorsk Reiseliv AS, Norges bondelag, Norges dykkerforbund, Norges fiskarlag, Norges handikapforbund, Norges idrettsforbund, Norges jeger- og fiskerforbund, Norges Klatreforbund, Norges Kulturvernforbund, Norges kystfiskarlag, Norges luftsportsforbund, Norges miljøvernforbund, Norges naturvernforbund, Norges orienteringsforbund, Norges seilforbund, Norges skogeierforbund, Norges sopp- og nyttevekstforbund, Norges Surfforbund, Norsk bergindustri, Norsk biologiforening, Norsk bonde- og småbrukerlag, Norsk botanisk forening, Norsk forbund for utviklingshemmede, Norsk forbund for utviklingshemmede Nordland, Norsk grotteforbund, Norsk industri, Norsk organisasjon for terrengsykling, Norsk ornitologisk forening, Norsk ornitologisk forening avd. Nordland, Norsk ornitologisk forening Lofoten lokallag, Norsk reindriftsamers Landsforbund, Norsk sau og geit, Norsk Tindeklubb, Norsk zoologisk forening, Norske samers Riksforbund, Næringslivets hovedorganisasjon, Reine båtforening, Reine idrettslag, Reine og omegn pensjonistforening, Reine Velforening, SABIMA, Samarbeidsrådet for naturvernsaker, Samenes landsforbund, Sørvågen og omegn idrettslag, Sørvågen sanitetsforening, Tromsø klatreklubb, Turistforeningene i Nordland, UL Lysbøen, UL Samstrev, Vellenes fellesorganisasjon, Vestbygda beitelag, Vest-Lofoten Klatreklubb, Vindstad grendelag, WWF Norge.

Bedrifter:

Lofotkraft, Destinasjon Lofoten AS, Moskenes turistkontor, Reine Adventure, Lofoten Aktiv AS, Unstad Camping, XX Lofoten, Northern Alpine Guides, Flakstad Utvikling AS, Nusfjord AS, RiB Lofoten DA, Lofoten Charterbåt AS, Aqua Lofoten Coast Adventure AS, Knut Pedersen, Ramberg Gjestegård AS, Eliassen Rorbuer, Reine Rorbuer, Å Rorbuer, Å-Hamna Rorbuer, Sakrisøy Rorbuer, Vest Lofoten Feriehus, Fredvang Strand og Skjærgårdscamping, Tind Rorbuer, Lydersen Rorbuer og Sjøhus, Lofoten gjestebrygger, Friisgården, Moskenes shipping, Moskenes

camping, Restaurant Maren Anna, Nybøen sjøhus, Bryggodden Sjøhus, Hellvåg Rorbuer, M/K Simar, Lofoten Outdoor AS, Moskenesradioen, Lofoten Tørrfiskmuseum, Norsk Fiskeværmuseum, Norsk Kvalfangermuseum AS, Museum Nord, Norsk Landbruksrådgivning Lofoten, Reine Natur - og Kultursenter, Lofoten folkehøgskole.

Vitenskapelige institusjoner:

Bioforsk, Havforskningsinstituttet, Høgskolen i Nesna, Naturhistorisk museum og botanisk hage, Norges fiskerihøgskole, Norges geologiske undersøkelser, Norsk institutt for kulturminneforskning, Norsk institutt for naturforskning, Norsk institutt for skog og landskap, NTNU, Vitenskapsmuseet (NTNU), Tromsø museum, Universitet for miljø- og biovitenskap, Universitetet i Bergen, Universitetet i Nordland, Universitetet i Oslo, Universitetet i Tromsø.

I forbindelse med lokal og sentral høring av verneplan for Lofotodden nasjonalpark mottok Fylkesmannen 60 skriftlige innspill. På folkemøter, egne møter med grunneiere og per telefon er det også kommet mange innspill.

Moskenes kommune og Flakstad kommune har behandlet verneplanen politisk og ønsker at Lofotodden nasjonalpark skal opprettes.

Nordland fylkesting anbefalte under høringa ikke opprettelsen av en nasjonalpark på Lofotodden. Dette ble begrunnet med manglende lokal forankring da de berørte kommunene ikke hadde gitt sin uttalelse før fylkestinget behandlet saken. Nordland fylkesting sier i sin uttalelse at de vil vurdere saken på nytt dersom de berørte kommunene er positive til opprettelse av nasjonalpark. Fylkesmannen har ikke mottatt noen ny uttalelse fra fylkestinget etter at Moskenes og Flakstad kommune har gått inn for vern av Lofotodden nasjonalpark.

6 MERKNADER TIL VERNEFORSLAGET

6.1 Generelle merknader

Moskenes og Flakstad kommune ønsker at Lofotodden nasjonalpark skal etableres og slutter seg til styringsgruppas tilråding og konklusjoner. Kommunene anser at det er funnet gode løsninger for nasjonalparken der ulike hensyn er balansert. De mener verneforslaget ivaretar grunneiere, tradisjonelt næringsliv og andre lokale interesser på en god måte, og i sum kan de positive effektene av en nasjonalpark vurderes som større enn de negative effektene. Moskenes og Flakstad kommune konkluderer med at de anbefaler at Lofotodden nasjonalpark etableres med verneplan og forskrift slik de er vedtatt av styringsgruppa.

NOF Lofoten lokallag, Lofoten Birding, NHO Reiseliv Nord-Norge, Museum Nord, Natur og Ungdom, samt flere enkeltpersoner og grunneiere er generelt positive til vern. Mange mener nasjonalparken er nødvendig for å ivareta et verdifullt og sårbart natur- og kulturområdet for fremtida, vern mot tekniske inngrep fremheves spesielt som viktig. Mange mener også det er ønskelig med nasjonalpark siden det vil gi bedre muligheter for tilrettelegging og kanalisering av ferdsel, det vises til at antall besøkende er høyt og at deler av området har betydelige slitasjeskader. Samtidig mener flere det er positivt at bruk av området til landbruk, fiskeri og turisme kan fortsette, noe som kan gi bolyst og jobbmuligheter lokalt. Videre er mange opptatt av at nasjonalparken legger til rette for opplevelse av naturen. Lofoten Birding mener etablering av nasjonalpark vil bety mye for små bedrifter som vil promotere naturverdiene i området.

Moskenes Høyre samt flere grunneiere og enkeltpersoner er generelt kritiske til vern. Nordland fylkesting ber om at andre virkemidler enn vern vurderes. Moskenes Høyre samt flere grunneiere og enkeltpersoner mener vern kan gjennomføres på en bedre måte ved bruk av plan- og bygningsloven og ved automatisk fredning av kulturminner. Moskenes Høyre mener nasjonalpark

kan sette en stopper for videreutvikling eller nytenking innenfor næringslivet. Flere grunneiere er bekymret for at etablering av nasjonalpark vil føre til mer ferdsel og slitasje og mener naturen tas bedre vare på uten nasjonalpark. Flere grunneiere motsetter seg generelt vern av private eiendommer på grunn av de negative restriksjonene dette vil medføre, Moskenes Høyre er også opptatt av de negative konsekvensene for grunneiere og fritidsboliger.

En grunneier mener argumentasjon for nasjonalpark fremstår som selvmotsigende. Det vises til at styrking av lokalt næringsliv er ønskelig samtidig som verneplanen sier at det er lite sannsynlig at turister kommer til området kun på grunn av nasjonalparken. Det stilles spørsmål ved hvorfor en ikke har klart å nå ønskemålene om styrking av næringslivet med de siste årenes økte tilstrømming av turister, og mener det er naivt å tro at alt skal bli bedre dersom det etableres nasjonalpark. Samme grunneier mener også det er urealistisk å tro at status som nasjonalpark ikke vil trekke flere turister.

Fylkesmannen har merket seg at det er delte meninger blant grunneiere og lokalbefolkning om opprettelse av Lofotodden nasjonalpark. De som er positive til nasjonalpark mener det vil bidra til å ta vare på området for fremtiden, og gi ressurser til å møte utfordringer med økning i turisme og slitasje av naturen. De som er negative til nasjonalpark er bekymret for hindringer for næringsutvikling, restriksjoner på private eiendommer og økt tilstrømming av turister. I Moskenes kommune ble det avholdt rådgivende folkeavstemning om opprettelse av nasjonalpark i forkant av behandlingen i kommunestyret. Av de som avga stemme var 58 % mot opprettelse av nasjonalpark mens 41 % ønsket opprettelse av nasjonalpark, 1 % stemte blankt. Valgdeltagelsen var på 44 %. Under behandlingen i Moskenes kommunestyre ønsket 12 av 17 representanter at Lofotodden nasjonalpark skal etableres. Kommunestyret i Moskenes valgte dermed å ikke følge rådet fra folkeavstemninga. Hovedgrunnen til dette var den lave valgdeltagelsen. I sosiale medier førte spørsmålet om etablering av Lofotodden nasjonalpark til opphetet debatt. Ordsiftet var tidvis ganske krast og personfokusert. På grunn av dette var det nok flere som vegret seg for å møte opp i stemmelokalet. Fylkesmannens oppfatning er at også dette var noe av bakteppet for kommunestyret sin beslutning om å gå inn for nasjonalpark. Ordfører og leder av styringsgruppa Lillian Rasmussen påpeker at det ved kommunevalget i Moskenes i 2015 var knyttet stor spenning til hvordan vedtaket om å søke etablering av nasjonalpark ville påvirke valgresultatet. Moskenes Høyre gikk til valg på omkamp med hensyn til nasjonalparken. Da stemmene var talt opp fikk Moskenes SV, Moskenes AP og Bygdelista i Moskenes, som alle ga sitt ja til nasjonalpark, 7 av 11 mandater i det nye kommunestyret. Den lokale forankringen for å søke om etablering er dermed forsterket etter kommunevalget.

6.2 Navn på nasjonalparken

I verneplanarbeidet har navnet Lofotodden nasjonalpark blitt benyttet. Det har ikke kommet forslag på andre navn på nasjonalparken i prosessen.

Det er ikke kommet inn forslag om noe samisk navn på nasjonalparken i høringa. Styringsgruppa og Fylkesmannen anbefaler Lofotodden som eneste navn på nasjonalparken.

6.3 Saksgang og prosess

Moskenes Høyre setter pris på arbeidet som er gjort i forbindelse med utredning av nasjonalpark. En grunneier mener planen gir en god oversikt over mangfoldet i området både når det gjelder naturforhold og kulturminner, og er et godt grunnlag for å gjøre vedtak om vern av det unike området som fins på Moskenesøya.

Flere grunneiere er kritisk til prosessen rundt etablering av nasjonalpark, som mange mener har gått for fort. Noen grunneiere mener også prosessen har vært uredelig, og nevner spesielt at grunneierne ikke ble spurt før kommunen ytret ønske om å starte prosessen. Flere grunneiere er kritisk til at det er blitt formidlet i media at nasjonalparkarbeidet er lokalt forankret i kommunen og ønsker at innbyggerne blir hørt i denne saken. Nordland fylkesting mener god lokal forankring

er avgjørende for legitimering av Lofotodden nasjonalpark og for å kunne ta ut potensialet for verdiskaping som ligger i etableringen. De påpeker at det i den videre prosessen må legges opp til at kommunene kan komme med uttalelser på et senere tidspunkt.

Gruppen «Nei til Lofotodden nasjonalpark» ba om at det skulle avholdes folkeavstemning før saken om Lofotodden nasjonalpark ble behandlet videre. Det var samlet inn 359 underskrifter for å få folkeavstemning i Moskenes kommune om etablering av nasjonalpark.

NHO Reiseliv Nord-Norge mener reiselivet i Lofoten bør sees i en helhetssammenheng og ber om at saken utsettes i påvente av at Lofotens Verdensarvstatus er avklart.

Nordland fylkesting mener konsekvenser av vern er dårlig belyst. Nordland Fylkes Fiskarlag påpeker at vern av Lofotodden nasjonalpark, vil kunne begrense næringsutviklingen i et stort område. De ber derfor om at konsekvensene av vernet blir tilstrekkelig utredet før beslutning blir tatt. Direktoratet for mineralforvaltning påpeker at mineralressurser ikke er vurdert i verneplanen og viser til at dette er en viktig naturressurs på linje med jord, skog og vann.

Fylkesmannen viser til at når arbeidet med verneplanen startet opp i april 2013 ble det sendt brev med informasjon til alle grunneiere i tillegg til andre bruker- og næringsinteresser. Reglene for saksbehandling i naturmangfoldloven har vært fulgt.

Fylkesmannen vil understreke at under arbeidet med verneplanen har det hele tiden vært vektlagt at det skal være en åpen prosess som belyser alle sider av saken. Det ble tidlig opprettet ei styringsgruppe, som har hatt ansvar for å lede arbeidet med verneplanen. Denne arbeidsformen ble valgt fordi utredning av nasjonalpark var et lokalt initiativ hvor det var viktig med god lokal forankring. Styringsgruppa har bestått av folkevalgte representanter fra Moskenes og Flakstad kommuner, Fylkesmannen i Nordland og Nordland Fylkeskommune. Fylkesmannen har vært sekretær for verneplanarbeidet og hatt ansvar for at prosessen har vært gjennomført i tråd med bestemmelsene i naturmangfoldloven. Styringsgruppa har i samarbeid med Fylkesmannen forsøkt å danne et godt grunnlag for lokal medvirkning. Gjennom åpne folkemøter, internett/media og den generelle saksbehandlingen er saken forsøkt opplyst så godt som mulig. Det er også opprettet en referansegruppe der berørte interesser er invitert til å delta, samt avholdt egne møter med grunneiere og berørte næringsinteresser. Alle innspill vi har fått i prosessen er vurdert. For å lage et forslag til nasjonalpark som er best mulig tilpasset de lokale forholdene har det vært nødvendig å gjøre avveininger mellom bruk og vern. Siden kommunene har hatt en sentral rolle gjennom hele prosessen gjennom ledelse og deltagelse i styringsgruppa var det ikke naturlig for dem å behandle verneplanen politisk før etter at styringsgruppa hadde oppsummert høringsuttalelsene og gitt sin tilrådning.

Fylkesmannen viser til at kommunestyret i Moskenes avholdt folkeavstemning om etablering av nasjonalpark 27.4.2015 som en følge av innbyggerinitiativet fra gruppa «Nei til Lofotodden nasjonalpark».

Fylkesmannen mener det ikke er aktuelt å utsette spørsmålet om etablering av nasjonalpark i påvente av at Lofotens verdensarvstatus er avklart. Klima- og miljødepartementet har i brev av 18.12.2014 informert Lofotrådet om at de vil avvente gjenopptakelse av nominasjonsprosessen til kommunestyrene i Moskenes og Flakstad har behandlet spørsmål om etablering av nasjonalpark. Bakgrunnen for dette er at den lokale behandlingen av nasjonalparkforslaget for Lofotodden er en relevant del av grunnlaget for departementets videre vurdering av verdensarvstatus for Lofoten. Spørsmål om nasjonalpark og verdensarv er to adskilte saker, men etablering av Lofotodden nasjonalpark vil styrke en eventuell søknad om verdensarvstatus.

Fylkesmannen viser til at verneplan for Lofotodden nasjonalpark ikke er underlagt bestemmelsene i forskrift om konsekvensutredning. Etter ønske fra kommunene og ut fra innspill til oppstartmeldinga ble det gjennomført kartlegging av konsekvenser for noen bruker- og

næringsinteresser. Det er kartlagt konsekvenser for landbruksnæring, reiseliv, fritidsbebyggelse, friluftsliv, jakt og fiske. Det er også gjennomført kartlegging av naturtyper, sjøfugl og kulturminner (inkludert sårbarhetsanalyse). Nordland Fylkeskommune kom med innspill til oppstartsmeldinga om at konsekvenser for kulturminner burde utredes, dette er gjennomført. Utredning av konsekvenser for mineralressurser ble ikke vurdert som aktuelt i denne forbindelse. Bakgrunnen er at Lofoten er et område der det ikke har blitt utnyttet mineraler tidligere. For tema der det ikke er gjennomført egne kartlegginger er konsekvensene blitt belyst gjennom prosessen via innspill til oppstartsmelding og høringsutkast, på møter med grunneiere og næringsaktører samt på folkemøter og møter i referansegruppa. Alle innspill til utredninger som kom som følge av oppstartsmeldinga er fulgt opp.

6.4 Valg av verneform

Da Moskenes kommune ba om å få utredet vern var det nasjonalpark som var aktuell verneform. Med bakgrunn i dette er nasjonalpark den eneste verneformen som er vurdert i prosessen. Styringsgruppa og kommunene ønsker vern som nasjonalpark.

Fylkesmannen anbefaler nasjonalpark som verneform. Områdets størrelse, verdier og hensynet til andre samfunnsinteresser som friluftsliv og kulturminner tilsier også at nasjonalpark er det riktige i forhold til kriteriene i naturmangfoldloven.

6.5 Merknader til avgrensning

Flere av grunneierne ønsker at Helle og Refsvika blir tatt ut av en eventuell nasjonalpark.

Forsvarsbygg mener Stokkvika primært må utelates fra nasjonalparken. Alternativt mener de at det kan gis unntaksbestemmelser for Stokkvika som tillater militær øvingsaktivitet.

Det er delte meninger om Tuv og Ånstad bør være med i en nasjonalpark eller ikke. Flere av grunneierne mente Tuv og Ånstad burde tas ut. En grunneier mente Tuv burde være med i en nasjonalpark. Natur og ungdom, Museum Nord og noen privatpersoner mente det var positivt om Tuv og Ånstad var med i en nasjonalpark, men med mulighet for at forskriften åpnes for oppføring av inntil to bygninger på hver av stedene. Noen av grunneierne på Ånstad mente at selve Ånstad, samt all utmark i fjellet rundt Ånstadvatnet burde tas ut av en nasjonalpark.

3 enkeltpersoner og Natur og Ungdom ønsker at krykkjekolonien ved Andstabben tas med i nasjonalparken. En grunneier ved Ågvatnet mener at en del av eiendommen bør tas ut av nasjonalparken. En annen grunneier ønsker å sette opp ei hytte på sin eiendom ved Ågvatnet.

Grunneier ønsker at deler av Støvla, Mengeldalsvatnet og et område rundt Trolldalsvatnet skal tas ut av nasjonalparken. Begrunnelsen er at forslag til nasjonalpark legger beslag på for stort areal i kommunen. På møtet i referansegruppa 3.2.2015 ble forslag til grenseendring øst for Støvla støttet av idrettslaget med bakgrunn i at det er aktuelt å kjøre opp skiløyper i dette området. Lofotkraft og grunneier ønsker at Litlforsvatnet og Kringeldalsvatnet skal tas ut av nasjonalparken grunnet fremtidig kraftproduksjon da disse vannene er regulert for dette bruket. Grunneier ønsker videre at grensa skal flyttes fra vannets rand til fjellets topp ved Kringeldalsvatn, Litlforsvatnet og Krokvatnet. Lofotkraft ønsker i tillegg at det tas ut en buffersone på 100 m rundt Litlforsvatnet, Kringeldalsvatnet, Trolldalsvatnet og Krokvatnet. Eldrerådet i Moskenes ønsker å inkludere Fjerdedalen, Tredjedalen og Studalen i nasjonalparken. Bakgrunnen var et ønske om å bevare natur-/rekreasjonsområde for etterslekta, samt at vanna er drikkevannskilder for befolkningen. Hyttebygging i dette området vil kunne forringe vannkvaliteten. En enkeltperson har i sin uttalelse informert om at da eldrerådet gjorde sitt vedtak var Trolldalsvatnet inne i nasjonalparken, og dette vannet ble derfor ikke tatt med i vedtaket. To enkeltpersoner mener Trolldalsvatnet bør være med i nasjonalparken

Noen av grunneierne mener at grensa ved Einangen bør endres for å få ut innmark og landbrukseiendom. Det er også flere vannkilder tilknyttet bebyggelse i Bunesfjorden som bør være utenfor en nasjonalpark. Grunneiere på eiendommene 13/1 og 13/2 ved Kammen, ønsker å ha eiendommene sine utenfor, samt en del utmark. Dette begrunnes med at grensa går over eiendom der det er planer om å sette opp igjen ei hytte som blåste ned i 1978. De mener også at grensa dekker for store areal i kommunen.

En enkeltperson mener at for store områder er tatt inn i parken, med tanke på de begrensede områdene som finnes på øya for de med lokal tilhørighet å sette seg opp hytte. Fagerråa bør tas ut og grensa bør trekkes langs tinderekka vest for området. To enkeltpersoner mener at et større område rundt Dalvatnet, som er drikkevannet til Fredvang, bør tas ut. Dette begrunnes med at det hender de må ha gravemaskin for å åpne tilsig til drikkevannet. Forslaget fra den ene er at vernegrensa blir flyttet ovenfor vannfall opp til toppen av Småtindane, og gå langs tinderekka ovenfor Dalsvatn. En enkeltperson ønsker at stien til Mulstøa skal holdes utenfor nasjonalparken med god margin og at neset ved Mulstøa tas ut grunnet ønske om å sette opp hytte. NOF Lofoten lokallag mener at det bør opprettes landskapsvernområder eller andre former for buffersoner enkelte steder rundt selve parken. Yttersand, Krystad og Korshavn i Flakstad er eksempel på slike plasser, med hekkende rødlistearter som makrellterne/rødnebbterne og tyvjo, dessuten småspove, jordugle med mer.

Natur og Ungdom anbefaler å utvide vernesonen til å omfatte havområder eksempelvis å utvide området til 10 nautiske mil fra land for å unngå petroleumsaktivitet i direkte nærhet til nasjonalparken, noe som kan være svært uheldig for naturmangfoldet både i havet og på land.

2 enkeltpersoner støtter styringsgruppas forslag til avgrensning av området.

Styringsgruppa har valgt å komme innspill fra grunneierne på Helle delvis i møte og tar innersida av Buvågen ut av forslaget til nasjonalpark. Fylkesmannen slutter seg til styringsgruppas avgjørelse. Helle er et område med svært stor landskapsverdi, det er imidlertid allerede satt opp tre hytter her og landskapet er påvirket av disse bygningene. Arealet som blir tatt ut ligger skjermert inne i ei bukt slik at de inngrep som gjøres her i forbindelse med hytter o.l. ikke vil gi et endret landskapsbilde fra sjøen. Styringsgruppa har vektlagt ønsker fra grunneiere samt at nødhavna med denne endringen kommer utenfor forslag til nasjonalpark. Når det gjelder ønsker fra grunneiere om å ta ut Refsvika, er det vanskelig å imøtekomme disse. Refsvika ligger åpent mot havet på yttersida av Moskenesøya innenfor et område med svært stor landskapsverdi. Det er ingen bygninger her, og landskapet er dermed lite påvirket. Yttersida av Moskenesøya vil være kjerneområde av en eventuell Lofotodden nasjonalpark. Fylkesmannen mener hele området må være med i nasjonalparken for å sikre et helhetlig landskap. I Refsvika er det også kulturminner med svært stor verneverdi og trua naturtyper.

Forsvarsdepartementet holder på med en gjennomgang av alle sine skyte- og øvingsfelt. De har ikke tatt noen beslutning angående fremtidig bruk av Stokkvika og ønsker derfor at dette området skal tas ut av en eventuell nasjonalpark. Styringsgruppa ønsker ikke å endre avgrensning ved Stokkvika, og mener området er en viktig del av et helhetlig landskapsbilde langs yttersida. Fylkesmannen slutter seg til styringsgruppas avgjørelse. En eventuell konflikt mellom skytefeltet og etablering av nasjonalpark bør vurderes på departementsnivå.

I de første planene for etablering av nasjonalpark var ikke innersida med Tuv og Ånstad inkludert. Det har siden oppstart av prosessen vært delte meninger i styringsgruppa om disse områdene skulle være med i verneplanen, og det har hele tiden vært en forutsetning at dersom områdene skulle være med måtte det åpnes for oppføring av et begrenset antall fritidsboliger. Etter høringa har Miljødirektoratet gitt tilbakemelding på at de ikke ønsker en åpning for oppføring av fritidsboliger på Tuv og Ånstad, men at områdene kan tas ut av verneforslaget. Det er stor landskapsverdi knyttet til innersida med Tuv og Ånstad, men de største landskapsverdiene ligger imidlertid på yttersida av Lofotodden. Verdiene på Tuv og Ånstad er i hovedsak knyttet til

automatisk freda kulturminner. Kulturminner skal først og fremst ivaretas gjennom kulturminneloven. Kulturminneloven gjelder uavhengig av om det etableres nasjonalpark. Med tanke på dette, samt at begge områdene allerede er påvirket av hyttebygging ønsker styringsgruppa å imøtekomme innspill fra grunneiere og ta ut Tuv og Ånstad av forslag til nasjonalpark. Fylkesmannen slutter seg til styringsgruppas avgjørelse. Nasjonalparkgrensen på Tuv er lagt slik at vatnet og all innmark kommer utenfor. Her er det ingen eiendomsgrenser i matrikkelen. På Ånstad er grensa lagt langs yttergrensene til 11 av de 16 eiendommene som ligger i matrikkelen. For å få med stønlegget på Ånstad innenfor er grensa lagt mellom eiendom 8/1 og 8/5 sørvest for Ånstadvatnet.

Styringsgruppa ønsker å imøtekomme innspill fra grunneierne ved Ågvatnet ved å ta ut deler av eiendom 9/2 og 9/13. Det er ikke registrert spesielle naturverdier i området og Fylkesmannen slutter seg til styringsgruppas avgjørelse.

Styringsgruppa ønsker ikke å endre grensa rundt Støvla. Dette er et viktig innfallsområde til nasjonalparken, og en veldig tilgjengelig del av området. Landskapet her har også stor verdi, og området er viktig for friluftsliv. Behovet til idrettslaget for å kjøre skiløyper kan imøtekommes gjennom en unntaksbestemmelse i verneforskriften. Fylkesmannen slutter seg til styringsgruppas avgjørelse. Det er satt inn følgende formulering i forskriften:

6.3 Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til:

g) Oppkjøring av skiløyper i samsvar med retningslinjer i forvaltningsplanen, jf. § 5.

Når det gjelder vatna som ligger nord for Støvla ønsker styringsgruppa å komme Lofotkraft og grunneier delvis i møte. Litlforsvatnet, Kringeldalsvatnet og Litlforsen tas ut. Ny grense legges på høydekvote 380 m.o.h rundt Kringeldalsvatnet og på høydekvote 340 m.o.h. rundt Litlforsvatnet. Rundt Krokvatnet legges grensa på høydekvote 370 m.o.h. Styringsgruppa mener det er mer hensiktsmessig å legge grensa langs en høydekurve enn å ha en fast buffersone. Når det gjelder innspillene om å utvide grensene for å ta med Trolldalsvatnet, Fjerdedalen, Tredjedalen og Studalen, ser ikke styringsgruppa dette som aktuelt. Dersom grensene skal utvides etter at høringen er avsluttet vil det kreve ny høring før videre behandling. Fylkesmannen slutter seg til styringsgruppas avgjørelse.

I området ved Einangen/Kammen har styringsgruppa endret grensene slik at noen av eiendommene i randsonen, som var innenfor i høringsutkastet, har kommet utenfor eller delvis utenfor etter innspill fra grunneierne. Dette gjelder gårds- og bruksnummer 12/3, 12/30 og 12/11 i Bunesfjorden, 13/1 og 13/2 ved Kammen. Fylkesmannen slutter seg til styringsgruppas avgjørelse. Ved Einangen er det spesielt store naturverdier, og her blir grensa flytta minimalt slik at de største naturverdiene fortsatt vil være innenfor.

Ved Fageråa har styringsgruppa endra grensa tilbake slik den var ved oppstart av verneplanprosessen. Det er ikke registrert spesielle naturverdier i området og Fylkesmannen ser behovet for at området rundt Selfjorden kan være tilgjengelig for utvikling dersom kommunen ønsker det. Styringsgruppa ønsker ikke å ta Mulstøa ut av forslag til nasjonalpark. Mulstøa er en viktig innfallspore til området fra Flakstad, og området har stor verdi for friluftsliv. Det er også registrert en rekke rødlista arter rundt Mulstøa. Ved Dalvatnet ønsker styringsgruppa å komme innspill fra grunneiere delvis i møte, og flytter grensa til høydekurve 150 m.o.h. Det er ingen spesielle naturverdier registrert i området og styringsgruppa mener det er viktig å imøtekomme grunneierens behov i forhold til drift av vannverket. Fylkesmannen slutter seg til styringsgruppas avgjørelser.

Fylkesmannen har ikke vurdert det som aktuelt å utvide grensene. Dersom grensene skal utvides etter at høringen er avsluttet vil det kreve ny høring før videre behandling. Styringsgruppa slutter seg til dette.

6.6 Vern og bruk

Moskenes Høyre og flere grunneiere mener grunneierne må få beholde sine rettigheter. Som eksempel nevnes beiterett og rett til vannfall. En grunneier mener grunneierne må få fortrinnsrett for å drive næring i områdene dersom det etableres nasjonalpark.

Museum Nord ser det som vesentlig å verne og bruke Moskenesøyas verdifulle natur- og kulturarv på best mulig måte for både lokalbefolkning og turister. En enkeltperson mener verneforslaget i liten grad berører private grunneiere siden grensene for nasjonalparken flere steder er trukket langt opp i fjellsidene. Flere grunneiere har gitt tilbakemelding om at nasjonalparken ikke vil være til hinder for deres bruk av området. Interesser som nevnes spesielt er: jakt, fiske, bærplukking, eggssanking rekreasjon og avslapping.

Moskenes Høyre mener vern som nasjonalpark kan sette en stopper for videreutvikling eller nytenkning innen næringslivet.

Landbruksdirektoratet understreker viktigheten av et godt samarbeid med grunneiere i området, og at det legges opp til en praktisk tilnærming og tilrettelegging av landbruksdrift som fremmer verneverdiene i området. Lofoten bonde- og småbrukarlag er opptatt av at landskap kun kan vernes gjennom aktivt og bærekraftig beitebruk, de ser det som positivt at det legges opp til fortsatt beiting. De viser til at områder som ikke beites vil gro igjen.

NHO Reiseliv Nord-Norge påpeker at naturbaserte opplevelser er grunnfjellet i nordnorsk reiseliv og etablering av nasjonalpark kan bety nye besøkende. NHO Reiseliv Nord-Norge viser videre til at det er stor uenighet i Lofoten vedrørende etablering av nasjonalpark, inkludert hvordan en nasjonalpark og randsoner skal kunne brukes i framtiden.

Flere grunneiere på Hell og i Refsvika har gitt tilbakemelding på at de ikke ønsker økt tilstrømming av turister til dette området. Flere mener det er mer enn nok turister på yttersida i dag, og de mener det taler mot sin hensikt å opprette en nasjonalpark som vil føre til mer turisme og slitasje. En grunneier kan ikke se noen risiko for at verneplanen skal føre med seg turisme som gjør at landskapet blir utsatt for ødeleggende slitasje. Det vises til at verneplanen gir en god ramme for hvordan landskapet kan brukes som tur- og aktivitetsområde og for å forhindre slitasje og misbruk.

En enkeltperson påpeker at selv om det med dagens teknologi er utelukket med vindmøllepark i området kan vi i fremtiden få teknologi som gjør det mulig å utnytte både vind, tidevann og havstrømmer til utvikling av energi. Etablering av nasjonalpark vil gjøre dette vanskelig.

Fylkesmannen påpeker at ved et eventuelt vern vil grunneierne fortsatt beholde eiendomsretten sin. Rettigheter som for eksempel jakt, fiske og beiterett vil ikke bli berørt av en nasjonalpark. Et vern vil imidlertid føre til begrensninger på muligheten for å gjennomføre tekniske inngrep på eiendommen, som for eksempel oppføring av hytte. Fylkesmannen har endret på avgrensingen noen steder fordi grunneierne har ønsket sine eiendommer ut av nasjonalparken. Dette gjelder Tuv, Ånstad og Helle. Etter Fylkesmannens mening var det mulig å ta ut disse stedene uten at det gikk for mye på bekostning av formålet med å opprette en nasjonalpark. Se kap 6.5 for begrunnelse for endring av grensen.

Fylkesmannen har lagt vekt på å ikke legge begrensninger for landbruket innenfor nasjonalparken. Beiting er viktig for å opprettholde miljøverdier i deler av utredningsområdet, og dette legger verneforskriften ingen begrensninger på. En nasjonalpark kan i tillegg utløse midler til tilrettelegging for økt beitebruk, for eksempel til inngjerding eller lignende. Når det gjelder bygg, anlegg og innretninger som er nødvendig for landbruksdrift åpner også verneforskriften for

at det kan søkes om etablering av slike bygninger. Dette omfatter blant annet nye gjeterbuer og gjerder. Eksisterende bygninger og anlegg kan brukes og vedlikeholdes uten søknad. Når det gjelder grunneiernes bekymring for økt turisttilstrømning til Helle og Refsvika vil Fylkesmannen påpeke at etablering av nasjonalpark vil gi mulighet til å styre ferdselen ved hjelp av informasjon, tilrettelegging og kanalisering. Dersom det etableres en nasjonalpark vil nasjonalparkstyret utarbeide en forvaltningsplan. Her vil merking og tilrettelegging av stier være et tema der det må gjennomføres lokale prosesser for å få kunnskap om hvor det er ønskelig med tilrettelegging. I skisse til forvaltningsplan for Lofotodden nasjonalpark er det ikke foreslått tilrettelegging for turister i Refsvika, og Helle er tatt ut av nasjonalparken.

Fylkesmannen mener at området innenfor en eventuell nasjonalpark er lite egnet for vind-, vann- eller tidevannskraftverk. Nasjonalparken vil imidlertid ikke være til hinder for slike anlegg i havområdene utenfor. Ilandføring av strømkabler, bygging av kraftlinjer eller liknende vil ikke kunne skje innenfor nasjonalparken. Det betyr at det ved eventuell bygging av kraftverk i havet utenfor nasjonalparken, må ilandføring av energien skje utenom nasjonalparken.

6.7 Merknader til forskriften

En grunneier mener forslaget til verneforskrift samsvarer godt med det overordna målet med verneplanen. Bestemmelsene om inngrep i landskapet, organisert ferdsel, motorferdsel og forurensing fremheves spesielt.

Landbruksdirektoratet synes det er positivt at forskriften legger opp til at den landbruksvirksomheten som drives i dag kan fortsette, og utvikles videre med vekt på økt beiting og skjøtsel.

6.7.1 Verneformålet, § 2

I høring av verneplanen er det ikke kommet noen innspill på formålsparagrafen.

6.7.2 Vernebestemmelser § 3

6.7.2.1 Landskapet og naturmiljøet, § 3 pkt. 1

Nordland Fylkes Fiskarlag og flere grunneiere har gitt innspill på at etablering av landfester for fiskeredskaper samt landfeste for låssetting av makrell og sild må være tillatt uten søknad. Nordland Fylkes Fiskarlag mener at landfeste av anlegg i tilknytning til fangstbasert akvakultur må kunne tillates.

Grunneiere ved Ågvatnet, på Tuv, Ånstad, Hell, Refsvika, Bunes, Horseidet og Mulstøa har kommet med innspill om at de ønsker å ha muligheten til å sette opp fritidsbolig på sin eiendom. Noen grunneiere ønsker også å sette opp naust, anneks og fjøs. Natur og Ungdom og flere enkeltpersoner har også kommet med innspill om at det bør åpnes for oppføring av et begrenset antall fritidsboliger på Tuv og Ånstad, jf. de ulike alternativene som her var på høring.

En grunneier ønsker å kunne vedlikeholde og rehabilitere eksisterende bygning etter behov, samt ha mulighet til å gjenreise bygget dersom det av naturlige eller menneskeskapte årsaker skulle ødelegges.

Flere grunneiere har kommet med innspill om at det må kunne tilrettelegges for vannforsyning til eksisterende fritidsboliger i nasjonalparken, eksempelvis vannslange fra elv/bekk inn til boligen. Det er også kommet innspill fra grunneiere om bruk av aggregat, solcellepanel og vindmøller for strømforsyning.

Lofoten bonde- og småbrukarlag og Lofotodden og Moskenesstraumen saugjeterlag påpeker at det i forbindelse med beitebruk kan være behov for en del faste installasjoner som gjeterhytte,

leskur og gjerder. Lofoten bonde- og småbrukarlag mener det må være mulig å sette opp leskur på gamle fjøstuffer.

Kystverket påpeker at de må ha ubegrenset tilgang til drift, fornying og vedlikehold av sin infrastruktur og eiendom. Nordland Fylkes Fiskarlag ønsker at det i fremtiden skal kunne settes opp navigasjonsinstrumenter og andre farledstiltak, og at eksisterende sjømerker blir ivaretatt og holdt ved like.

En grunneier mener merking av turstier i forbindelse med «fjelltrim»/fysak-tiltak må være tillatt, dette er viktig for sikkerheten siden det er mange sauestier i fjellet.

Fylkesmannen har hatt møte med fiskarlaget for å avklare behovet fiskerinæringa har for bruk av landfester. For låssetting av makrell eller sild benyttes det tau eller kjetting som festes i steiner eller trær som er tilgjengelige. Dette kan gjøres uten tillatelse fra verneforskriften. Bruk av faste landfester er etter det Fylkesmannen erfarer kun aktuelt i forbindelse med sjølaksefiske. Det drives sjølaksefiske innenfor området, men her er det allerede etablerte fester som vil kunne brukes og vedlikeholdes uten søknad. Utfra tilbakemeldinga fra fiskarlaget virker det som om behovet for etablering av nye landfester er svært begrenset. Fylkesmannen mener dermed det er greit at dette er søknadspliktig. Fylkesmannen viser til at fangstbasert akvakultur per i dag er lite utbredt i området, men ser at dette kan bli mer aktuelt i fremtiden. For å ta høyde for dette og eventuelt andre endringer i fiskerinæringa vi ikke kan forutse i dag legger vi til en ny bestemmelse under § 3, pkt.1.3 h.i verneforskrifta. Styringsgruppa slutter seg til dette.

1.3 Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til:

- h) Oppføring av mindre anlegg/tiltak i forbindelse med utøvelse av fiskeri, i samsvar med retningslinjer i forvaltningsplanen, jfr. § 5.

Styringsgruppa er klar over at det er mange som har ønske om å sette opp fritidsboliger på stedene der forfedrene har bodd. Formålet ved opprettelse av nasjonalparker er å sikre områder uten store menneskelige inngrep og det er kun i helt spesielle tilfeller det gis tillatelse til bygging i en nasjonalpark. I Lofotodden nasjonalpark åpnes det for oppføring av en fritidsbolig på Bunes. Utover dette åpnes det ikke for oppføring av nye fritidsboliger i området. For å imøtekomme ønsker fra grunneiere er grensa for nasjonalpark justert ved Ågvatnet, på Tuv, Ånstad og Hell. Her er stedene med tufter etter bosetting i all hovedsak tatt ut av nasjonalparken, og områdene vil forvaltes av kommuneplanens arealdel og plan- og bygningsloven. Hvorvidt det vil være tillatt å sette opp fritidsboliger her i fremtiden er usikkert siden det fremdeles er store verdier knyttet til kulturminner, natur og landskap her. På Refsvika, Horseidet og i Mulstøa er det ikke gjort endringer i avgrensning og her vil det ikke åpnes for bygging av fritidsboliger. Fylkesmannen slutter seg til styringsgruppas vurderinger.

Når det gjelder vedlikehold og rehabilitering av eksisterende bygninger viser Fylkesmannen til at verneforskriften ikke legger begrensninger på vedlikehold av eksisterende bygninger som ikke fører til bruksendring. Etter søknad kan det gis tillatelse til ombygging og mindre utvidelser av eksisterende bygninger samt gjenoppføring av bygninger som er gått tapt ved brann eller naturskade.

Fylkesmannen viser til at verneforskriften ikke legger begrensninger på bruk av solcellepanel eller strømaggregat til egen fritidsbolig. Når det gjelder mindre vindkraftanlegg eller vannforsyning er dette tiltak der Fylkesmannen mener virkninger for natur- og landskap bør vurderes i hver enkelt sak. Styringsgruppa slutter seg til dette og tar inn et nytt punkt i verneforskrifta under § 3, pkt. 1.3 d:

1.3 Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til:

- d) Mindre tiltak knyttet til eksisterende fritidsboliger, i samsvar med retningslinjer i

Fylkesmannen viser til at verneforskriften åpner for oppføring av bygninger, anlegg og innretninger som er nødvendige for landbruksdrift. Fylkesmannen vil understreke at denne åpningen kun begrenser seg til tiltak som er tilknyttet aktiv landbruksdrift. Dersom det er aktuelt med oppføring av leskur i områder der det er gamle fjøstufter er det i utgangspunktet ikke noe i veien for at disse kan brukes, dersom det ikke strider med kulturminneregulverket. Dette må vurderes i hver enkelt sak.

Fylkesmannen viser til at drift og vedlikehold av eksisterende anlegg er tillatt. Oppføring av nye navigasjonsinstallasjoner og andre farledstiltak vil kunne gis tillatelse til etter søknad.

Fylkesmannen viser til at vedlikehold av stier som allerede er merka kan gjennomføres uten søknad. I forvaltningsplanen for nasjonalparken skal det gå frem hvilke stier dette gjelder. For merking av nye turstier kreves det tillatelse fra verneforskriften.

6.7.2.2 *Plantelivet. pkt. 2*

En grunneier er positiv til at det åpnes for fjerning av sitkagran da denne de siste årene har spredd seg og nå truer med å ødelegge gamle steingjerder og utmark.

Landbruksdirektoratet påpeker at det ikke er gjort unntak fra vernebestemmelsene for slått. Selv om slått i dag vurderes som et mindre aktuelt tiltak, kan det bli aktuelt i fremtiden. Flere grunneiere har kommet med innspill om at det må være tillatt å dyrke potet og rips på egen eiendom.

En grunneier påpeker at de har rett til å ta ut torv på Yttersandfjellet, og det forutsettes at grunneiere har denne retten også i fremtiden.

Innenfor nasjonalparken er det flere steder der det tidligere var bosetting. Selv om de fleste husene er revet i dag er det fremdeles rester etter gamle hager og åkrer. Gamle hager på yttersida har en kulturhistorisk verdi og det vil være positivt for kulturmiljøet rundt de gamle bostedene om grunneiere ønsker å ta vare på hagene. Slått av gammel innmark vil også være positivt for verneverdiene. Fylkesmannen ønsker å åpne for bruk og drift av gammel innmark og hager. Styringsgruppa slutter seg til dette og har lagt til en ny bestemmelse under § 3, pkt. 2.2 e.

2.2 Bestemmelsen i 2.1. er ikke til hinder for:

- e) Restaurering og bruk av gammel innmark og hager i tråd med historisk bruk, i samsvar med retningslinjer i forvaltningsplan, jfr. § 5.

Ved oppstart av arbeidet med verneplanen ble bruk av gamle torvmyrer diskutert med grunneiere på Fredvang i Flakstad kommune. Siden torving ikke vil være aktuelt innenfor en nasjonalpark ble myrområder der det var aktuelt å demonstrere torving tatt ut av forslag til nasjonalpark.

6.7.2.3 *Dyrelivet. pkt. 3*

Det er ikke kommet noen innspill som gjelder dyrelivet.

6.7.2.4 *Kulturminner, pkt. 4*

Museum Nord mener det er viktig å beskytte de gamle bosettingene og kulturminnene på øya, de ønsker også at støanlegget på Ånstad fra 1910 blir berget/repert.

Universitetet i Tromsø savner informasjon om forvaltning av samiske kulturminner og kulturminner under vann.

Fylkesmannen viser til at verneforskriften åpner for istandsetting, vedlikehold og skjøtsel av kulturminner. Alle tiltak som berører kulturminner må avklares med kulturminnemyndighetene.

Fylkesmannen har ikke gjennomført kartlegging av samiske kulturminner i verneplanprosessen. Det er begrenset kjennskap til funn av samiske kulturminner innenfor utredningsområdet, men Alf Ragnar Nielssen (2005) nevner Refsvika som et område som har klare spor etter samiske kulturminner i artikkelen «Samene og lofotfisket i eldre tid» i tidsskriftet Bårjås. Registrering av samiske kulturminner kan være et aktuelt tiltak i en forvaltningsplan for å øke kunnskapen om nasjonalparken. Kulturminner under vann vil ikke omfattes av et eventuelt vern siden vernet kun omfatter havoverflata.

6.7.2.5 Ferdsel, pkt. 5

Flere grunneiere har kommet med innspill om at det må være mulig å ferdes fritt i fjellet, også med grupper, uten å søke. Dette bør omfatte alle innbyggere, lokallag og foreninger og «10 på topp». NHO Reiseliv Nord-Norge stiller spørsmål om etablering av nasjonalpark vil bety begrenset bruk og tilgang.

Flakstad Utvikling stiller spørsmål om det er godkjent noen traséer for terrengsykling, de stiller også spørsmål om ikke fatbikes bør behandles separat siden disse syklene ikke vil påvirke stinettet i naturen negativt.

Fylkesmannen viser til at nasjonalparken ikke vil regulere ferdsel til fots, verken i regi av privatpersoner eller organisasjoner/turlag. Organisert ferdsel er også tillatt. I verneforskriften er det en mulighet for å regulere ferdselsformer som skader naturmiljøet eller organisert ferdsel som skader naturmiljøet. Per i dag er det ikke aktuelt å regulere noen typer ferdsel i nasjonalparken, men dette punktet i forskriften er en sikkerhetsventil for å kunne regulere eventuelle nye ferdselsformer som kan skade naturen. Dersom organisert ferdsel skader naturmiljøet er det også en mulighet for å regulere dette. I forvaltningsplanen for nasjonalparken, som skal utarbeides etter at vernet er vedtatt, vil det gå frem hvilke typer organisert ferdsel og eventuelle ferdselsformer som vil kreve tillatelse fra verneforskriften

Fylkesmannen viser til at det i verneprosessen ikke er kommet noen innspill på aktuelle traseer som kan være aktuell å åpne for terrengsykling. Vi er usikker på om det er aktuelt å ha noen slike traseer i nasjonalparken, men temaet vil bli vurdert nærmere i forbindelse med utarbeidelse av forvaltningsplan.

6.7.2.6 Motorferdsel, pkt. 6

Direktoratet for mineralforvaltning påpeker at det ikke er blitt fløyet geofysikk over området. De ber om å få mulighet til å gjennomføre geofysiske undersøkelser, herunder kystnær lettseismikk rundt Lofotodden.

Fylkesmannen viser til at det er forbud mot lavflygning under 300 meter. Kartlegging av geofysiske forhold regnes som vitenskapelige undersøkelser. Til denne type undersøkelser kan det søkes om dispensasjon gjennom den generelle dispensasjonsbestemmelsen i verneforskriften. Når det gjelder lettseismikk foretas det etter det vi kjenner til fra båt. Denne typen undersøkelser vil ikke rammes av nasjonalparkens bestemmelser siden det kun er havoverflaten som er fredet.

6.7.2.7 Forurensing, pkt. 7

Det er ikke kommet noen innspill som gjelder forurensing.

6.8 Forvaltning og skjøtsel

6.8.1 Forvaltningsplan

En grunneier mener skisse til forvaltningsplan ivaretar helheten i verneplanen samtidig som den konkretiserer rettigheter og plikter til de som har interesser i området. Det påpekes at de ulike interessene ser ut til å være godt tatt vare på i forvaltningsplanen.

Landbruksdirektoratet påpeker at i følge naturmangfoldloven § 7 skal de miljørettslige prinsippene i §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer ved all offentlig forvaltning, de kan ikke se at dette fremgår i beskrivelsen av de ulike tiltakene i forvaltningsplanen.

En grunneier mener oversikten over merka stier i skisse til forvaltningsplan ikke er fullstendig, her er ikke stiene til Ytresandfjellet, Stokkvika og Fuglehuk markert. Museum Nord mener følgende turstier bør nevnes i forvaltningsplan for nasjonalparken: Sørvågen-Tindstind, Sørvågen-Munkebu-Tindstind og Sørvågen-Munkebu-Hermansdalstind-Forsfjorden.

Fylkesmannen viser til at de miljørettslige prinsippene i nml §§ 8-12 er lagt til grunn som retningslinjer for alle vurderingene både i verneplanen og i skisse til forvaltningsplan. Endelig forvaltningsplan utarbeides etter vedtak om opprettelse av nasjonalpark. Vurderingene etter prinsippene vil synliggjøres i vedtak om godkjenning av forvaltningsplan, samt i de deler av forvaltningsplanen som berører rettigheter og plikter direkte, for eksempel dersom det fastsettes traséer hvor det kan tillates terrengsykling. I den endelige forvaltningsplanen vil det være en mer fullstendig oversikt over merka stier. Det skal gjennomføres lokale prosesser i forbindelse med forvaltningsplanarbeidet for å få mer kunnskap om eksisterende stinett

6.8.2 Skjøtsel og tilrettelegging

Enkeltpersoner har kommet med innspill om at det bør iverksettes skjøtselstiltak i Hermansdalen og på Horseidet for å stoppe gjengroinga. Landbruksdirektoratet påpeker at uttak av gran og fremmede treslag kan bli en økonomisk utfordring for grunneiere, og de ber forvaltningsmyndigheten samarbeide med grunneierne for å finne en god løsning her. NOF Lofoten lokallag samt flere grunneiere påpeker at det er stort behov for sanitæranlegg på steder med mye besøk, både inne i parken (Bunes, Kvalvika, Horseidet og Stokkvika N er nevnt) og ved innfallsportene (Kjerkfjorden og Selfjorden er nevnt). Det vises til at det også er viktig at utedo som settes opp må driftes ordentlig. Behov for bedre søppelhåndtering, strandrydding og parkeringsmuligheter ved innfallsportene nevnes også fra flere grunneiere. En grunneier mener det er flere tiltak som må iverksettes før det er forsvarlig å opprette nasjonalpark: innføring av turistskatt (på sengedøgn eller billett på fjordruta), frivillighet (eks. rydding av strender, merke stier), bedre båttilbud i Reinefjorden samt unngå å etablere søppelkasser eller utedo uten en plan for drift og vedlikehold.

Museum Nord, Lofoten Birding samt flere grunneiere og enkeltpersoner påpeker at det er stor slitasje på grunn av ferdsel i deler av området. De mener det er viktig å begrense og reparere slitasjeskader turismen måtte ha på naturen ved klopping og tilrettelegging. Lofoten Birding mener ferdselen i området trolig vil øke i fremtida uavhengig av om det opprettes nasjonalpark. En enkeltperson mener forslag til verneplan vil ivareta naturen og hindre slitasje. Flere grunneiere har gitt innspill om at det er behov for å restaurere/forbedre følgende veier: Fra kaia på Vindstad og inn Bunesfjorden (utenfor nasjonalparken), stien fra Bunesfjorden over Einangen til Bunesanda, stien fra Kjerkfjorden til Horseid.

NOF Lofoten lokallag og Lofoten Birding mener stier bør legges slik at ferdsel ikke forstyrrer hekkende rovfugler og andre sårbare arter. De mener føre-var-prinsippet må benyttes der det er mangelfull kunnskap om fuglelivet da de har inntrykk av at en del hekkeforekomster er sparsomt

kartfestet. De mener også det må gis mulighet til å komme med nye innspill når fuglelivet blir bedre kjent.

En enkeltperson påpeker at det ikke står noe om at det gis tilsagn om årlige tilskudd til vedlikehold/bygging og utbedring av turstiene i nasjonalparken, og det stilles spørsmål om dette vil være en kommunal kostnad. En grunneier regner med etablering av nasjonalpark vil frigi midler til å restaurere støer og merkingsstaker.

Fylkesmannen viser til mange av innspillene som gjelder skjøtsel, informasjonstiltak ved innfallsporther, forsterking av stier, etablering av utedo/søppelkasser, uttak av gran og så videre, vil vurderes i forbindelse ved utarbeiding av en endelig forvaltningsplan. Midler til slike tiltak i nasjonalparker tildeles årlig etter innmeldte behov. Her vil nasjonalparkstyret sende inn en oversikt over tiltak de ønsker å få gjennomført. Det kan blant annet gis midler til informasjonstiltak, tilrettelegging av innfallsporther, forsterking av slitasjeutsatte stier, skjøtselstiltak m.m. Midler til forvaltning av nasjonalparker tildeles over en egen post på statsbudsjettet, størrelsen på denne posten kan variere noe fra år til år. Behovet for gjennomføring av tiltak i de enkelte verneområdene vil også variere. Det er dermed ikke mulig å si nøyaktig hvor mye penger som vil gis til tiltak i en eventuell nasjonalpark.

6.8.3 Forvaltningsmyndighet

Fylkesmannen forutsetter at den foreslåtte nasjonalparken blir forvaltet etter forvaltningsmodellen som regjeringen vedtok i 2009. Et nasjonalparkstyre med representanter fra Moskenes og Flakstad kommuner og Nordland Fylkeskommune blir tillagt forvaltningsmyndighet for Lofotodden nasjonalpark. Nasjonalparkstyret oppnevnes av Miljødirektoratet etter innstilling fra kommuner og fylkeskommune. En nasjonalparkforvalter tilsettes som sekretær for styret.

6.8.4 Oppsyn, beredskap og overvåkning

Flere grunneiere har kommet med innspill om at det er behov for oppsyn i området, blant annet er det mange som ikke overholder båndtvang. Museum Nord mener oppsynet med parken må organiseres gjennom Statens Naturoppsyn.

Fylkesmannen mener det er behov for å styrke oppsynsaktiviteten betydelig som følge av etablering av Lofotodden nasjonalpark. Behovet er knyttet til skjøtsel, informasjon og kontroll. I Lofoten og Vesterålen er det allerede et stort behov for å øke oppsynskapasiteten og både fra lokalt og regionalt nivå er behovet for etablering av nye oppsynsstillinger for Lofoten og Vesterålen spilt inn gjentatte ganger. Dersom det etableres nasjonalpark vil behovet for oppsyn øke ytterligere.

6.8.5 Informasjon

Museum Nord og flere grunneiere påpeker at det er behov for informasjonsplakater ved innfallsporene slik at folk ferdes på en forsvarlig måte. Museum Nord mener det er viktig å begrense personskader og ulykker i fjellet og på havet gjennom informasjon, opplæring og oppdatering av kartverk.

Museum Nord mener det er viktig å gi lokalforening og turister bedre informasjon om verneverdiene, gjennom et naturinfosenter. De nevner også utarbeiding av natur- og kulturhistorisk informasjon for ferdselsårene i nasjonalparken og randsonen som et aktuelt tiltak. Lofoten Birding mener det er viktig å skape forståelse og entusiasme for biologisk mangfold og fugleliv spesielt, de ønsker et samarbeid om utstillinger, tilrettelegging, undervisning og guiding.

NOF Lofoten lokallag mener naturguider tilknyttet nasjonalparken vil være viktig for å informere om fuglelivet og naturverdier. Lofoten Birding mener en sterkere merkevarebygging rundt de naturverdiene som finnes i området vil bety mye for reiselivsbedriftene.

Fylkesmannen mener det er viktig å få på plass god og helhetlig informasjon om Lofotodden nasjonalpark. Koordinering mellom ulike aktører og god lokal forankring er viktig for å sikre god informasjon. Fylkesmannen støtter etablering av et nasjonalparksenter knyttet til Lofotodden nasjonalpark.

6.9 Erstatning

En grunneier mener etablering av nasjonalpark er ekspropriasjon av privat eiendom som bør erstattes i form av penger. En grunneier opplyser at han vil søke om erstatning for tap av inntekt på vannkraft dersom Litlforsvatnet og Kringeldalsvatnet blir med i en eventuell nasjonalpark.

Fylkesmannen viser til at opprettelse av nasjonalpark ikke er ekspropriasjon av eiendom, men rådgighetsinnskrenkning. Det vil si at grunneier har de samme rettigheter til å bestemme over og selge egen eiendom før og etter et vern, men verneforskriften vil legge begrensninger på hva som kan tillates. For eksempel vil grunneiers rett til jakt og fiske forbli upåvirket av vern. Inngrep på eiendommen i form av for eksempel bygging eller gruvedrift vil derimot være regulert av forskriften. Erstatning som følge av opprettelse av nasjonalpark blir regulert av bestemmelsene i naturmangfoldloven §§ 50 og 51. Her går det frem at grunneiere og rettighetshavere har krav på erstatning når et vernevedtak medfører økonomisk tap som følge av at eksisterende bruk blir vanskeliggjort. Etter et vernevedtak vil alle berørte grunneiere og rettighetshavere motta et eget brev med informasjon om erstatningsreglene. Utbetaling av eventuelle erstatninger vil følge prosedyrer i samsvar med reglene i naturmangfoldloven.

Fylkesmannen viser til at styringsgruppa endret grensa etter innspill i høringa fra Lofotkraft og private grunneiere. Litlforsvatnet og Kringeldalsvatnet blir dermed liggende utenfor nasjonalparken.